

JANINA CHOJNACKA

(1914–1977)

Chemik nieorganik

Janina Chojnacka, córka Franciszki i Jerzego Kuźmy, urodziła się 22 czerwca 1914 roku w Krakowie. Po ukończeniu szkoły powszechnej i państwowego gimnazjum im. Królowej Wandy w Krakowie rozpoczęła w październiku 1933 roku studia na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Jagiellońskiego (kierunek chemia), które ukończyła w 1938 roku, uzyskując stopień magistra filozofii w zakresie chemii. Po wyjściu za mąż (18 marca 1939 roku) za Józefa Chojnackiego, późniejszego profesora Uniwersytetu Jagiellońskiego, przeniosła się wraz z mężem do Lwowa, gdzie mąż otrzymał posadę starszego asystenta na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym Uniwersytetu Jana Kazimierza. Tam zastała ich wojna w 1939 roku i tam też spędziła lata okupacji do 1944 roku. Po opuszczeniu Lwowa w 1944 roku państwo Chojnacy powrócili na stałe do Krakowa. Cały okres wojny nie pracowała zawodowo i jak wiele osób z jej pokolenia musiała nadrabiać blisko sześć lat straconych pod względem zawodowym.

W czerwcu 1945 roku została przyjęta do Zakładu Chemii Farmaceutycznej Uniwersytetu Jagiellońskiego w charakterze starszego asystenta. W listopadzie tego samego roku, na skutek redukcji etatów, straciła pracę. Mimo to pozostała nadal w Zakładzie w charakterze wolontariuszki, pełniąc obowiązki asystenta. Od 1 stycznia 1946 roku objęła kierownictwo Laboratorium Chemiczno-Analitycznego Okręgowej Izby Aptekarskiej w Krakowie mieszczącym się przy Zakładzie Chemii Farmaceutycznej UJ, gdzie pracowała aż do marca 1947 roku. W międzyczasie, z dniem 1 września 1946 roku ponownie uzyskała etat starszego asystenta. W związku z reorganizacją uczelni i utworzeniem Akademii Medycznej została przeniesiona wraz z Zakładem Chemii Farmaceutycznej do Akademii Medycznej, gdzie na stanowisku starszego asystenta pracowała do 31 sierpnia 1954 roku.

1 listopada 1954 roku rozpoczęła ponownie pracę w Uniwersytecie Jagiellońskim, w Zakładzie Chemii Nieorganicznej UJ, gdzie zajmowała kolejno stanowiska: starszego asystenta (1954–1957), adiunkta (1957–1965), starszego wykładowcy (1965–1970) i docenta (1970–1977). Doktoryzowała się w 1961 roku, zaś stopień doktora habilitowanego uzyskała w 1970 roku. Zmarła w dniu 13 listopada 1977 roku, dwa lata po śmierci ukochanego męża prof. dr Józefa Chojnackiego, z którego nagłym odejściem nigdy nie potrafiła się pogodzić. Spoczywa na cmentarzu Rakowickim.

Sylwetka naukowa

W karierze naukowej doc. dr hab. Janiny Chojnackiej, tak dramatycznie przerywanej wydarzeniami losowymi, można wyróżnić trzy okresy. Pierwszy to okres przedwojenny, gdy pod koniec studiów rozpoczęła pracę pod kierunkiem profesora chemii organicznej Karola Dziewońskiego (1876–1943), zajmując się kondensacją fenyloacetanilidu z karbodifenyloimidem. Wyniki te zostały zamieszczone w dwóch publikacjach (K. Dziewoński, W. Dymek) z zaznaczeniem współautorstwa Janiny Kuźmy.

Drugi okres to powrót po okresie wojennym do pracy naukowej w Zakładzie Chemii Farmaceutycznej najpierw Uniwersytetu Jagiellońskiego, a następnie Akademii Medycznej kierowanym przez prof. dr. A. Kocwę. Tutaj, pomimo przerw w pracy na uczelni, prowadziła praktycznie zupełnie samodzielne badania nad analizą grupy związ-

ków pirazolonowych mających zastosowanie w lecznictwie. W pracach tych stosowała nowoczesne na owe czasy metody badawcze, takie jak chromatografia, fotokolorymetria i potencjometria. Z tego zakresu opublikowała trzy prace.

Najbardziej twórczy był trzeci okres, gdy rozpoczęła pracę w Zakładzie Chemii Nieorganicznej UJ kierowanym przez prof. dr. Wiktora Jakóba (1986–1971). Tutaj w czerwcu 1961 roku uzyskała stopień doktora nauk przyrodniczych za pracę pt. *Badania nad izopolikwasami molibdenu* (promotor: prof. dr Wiktor Jakób), zaś w 1970 roku uzyskała stopień doktora habilitowanego za pracę pt. *Studia nad anionową polimeryzacją oksykwasów Mo(VI) i W(VI)*. Jej dorobek naukowy z tego okresu obejmuje szesnaście publikacji. Najwcześniejsze z nich dotyczyły badań polarograficznych i potencjometrycznych izopolikwasów molibdenu. Badania te doprowadziły do opracowania nowej metody nazwanej „elektromigracją izomatrycową”, polegającej na wykorzystaniu elektromigracji jonów znaczonych za pomocą radioizotopów, do badania równowag w roztworze i do pomiaru ruchliwości jonów. Dzięki tej metodzie można było określić monomeryczne i polimeryczne formy obecne w roztworach izopolikwasów molibdenu(VI) i wolframu(VI) w różnych warunkach pH i przy różnych stężeniach reagentów. Badania te zostały później poszerzone o syntezę odpowiednich faz stałych oraz o rentgenograficzne określenie struktury izopolimolibdenu i izopoliwolframianów z kationami organicznymi. Przy badaniach tych nawiązała współpracę z Instytutem Fizyki Jądrowej w Krakowie oraz z Zakładem Krystalografii i Krystalofizyki UJ. W roku 1965 prowadziła badania na Uniwersytecie w Cluj (Rumunia), współpracując z Profesorem R. Ripan, wybitną specjalistką w dziedzinie chemii koordynacyjnej i polimerów nieorganicznych. Odwiedziła również Uniwersytet w Bratysławie (1963), w Jenie (1969), Kijowie (1971) i Moskwie (1973). Za działalność naukową otrzymała w 1974 roku nagrodę rektora UJ.

Działalność dydaktyczna i organizacyjna

Doc. dr hab. Janina Chojnacka była znakomitym nauczycielem akademickim i bardzo poważnie traktowała swoje obowiązki dydaktyczne. Przez cały okres pracy w Zakładzie Chemii Nieorganicznej była kierownikiem laboratorium z analizy jakościowej, a następnie z chemii ogólnej i nieorganicznej dla studentów I i II roku chemii, dbając nie tylko o właściwy tok studiów i modernizację zajęć, ale także o punktualność, porządek i dyscyplinę. Jest ona współautorem skryptu *Ćwiczenia z chemii ogólnej i nieorganicznej*, Kraków 1970, który został później wydany w postaci podręcznika akademickiego *Ćwiczenia z chemii ogólnej i nieorganicznej*, Część 1 i 2, Warszawa 1974. Była głównym organizatorem przedstawionego tam nowatorskiego programu ćwiczeń, co wiązało się z całkowitą reorganizacją pracowni studenckiej oraz przygotowaniem nowych testów sprawdzających wiedzę studentów. Jej wykład z analizy chemicznej cieszył się dużym zainteresowaniem studentów. Była również opiekunem kilkunastu prac magisterskich i promotorem jednej pracy doktorskiej. Aktywnie uczestniczyła w pracach Krakowskiego Oddziału Polskiego Towarzystwa Chemicznego i w latach sześćdziesiątych przyczyniła się wraz ze swym mężem do rozwoju życia naukowego środowiska chemików krakowskich.

Charakterystyka osobowości

Doc. dr hab. Janina Chojnacka była osobą o wielkich zaletach charakteru, niezwykle prawą, sprawiedliwą i bezkompromisową. Stanowiła wzór rzetelności naukowej i odpowiedzialności za wszystkie powierzone jej zadania. Te cechy charakteru nie ułatwiały jej życia i kariery naukowej w Polsce Ludowej. Cieszyła się natomiast ogromnym autorytetem zarówno ze strony kolegów i przełożonych, jak i młodszych współpracowników i studentów.

Bibliografia

Doc. Janina Chojnacka jest autorem lub współautorem około trzydziestu publikacji naukowych.

Do najważniejszych prac J. Chojnackiej można zaliczyć:

1. J. Chojnacka, *Wpływ pH roztworu na ruchliwość jonów izopolikwasów molibdenu*, Roczniki Chemii, 37, 1963, s. 259.
2. J. Chojnacka, *Protonation of the Molybdate Ion in Nitric and Perchloric Acid Solutions*, Roczniki Chemii, 39, 1965, s. 161.
3. J. Chojnacka, *Mobility of the Tungstates and Their Polymerization*, Roczniki Chemii, 41, 1967, s. 859.
4. J. Chojnacka, *Application of Isomatrix Electromigration to the Investigation of the Condensation of WO_4^{2-} Ions*, J. Inorg. Nucl. Chem., 33, 1971, s. 1345.
5. J. Chojnacka i M. Madejska, *Slow Reactions of Molybdates in Acidic Medium and Formation of Fibrous and Laminar Polymers*, Roczniki Chemii, 46, 1972, s. 553.
6. J. Chojnacka, *The WO_4^- Ion Protonation Constants Determination*, Roczniki Chemii, 47, 1973, s. 1359.
7. J. Chojnacka and E. Hodorowicz, *Studies on Potassium Paratungstate*, Roczniki Chemii, 49, 1975, s. 29.
8. J. Chojnacka, E. Hodorowicz and S. Sagnowski, *Studies on Water Bonding in Potassium Paradodecatungstate*, J. Inorg. Nucl. Chem., 38, 1976, s. 1811.
9. J. Chojnacka, E. Hodorowicz and K. Stadnicka, *Analytical and Crystal Data for the Reaction Product of WO_4^- with an Organic Base*, Roczniki Chemii, 51, 1977, s. 1593.
10. J. Chojnacka, E. Hodorowicz, *Polytungstates with the Organic Cation – I. Synthesis and Chemical Properties of Sodium-Tetramethylammonium Decatungstate*, J. Inorg. Nucl. Chem., 43, 1981, s. 3175.

Opracowano na podstawie:

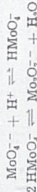
1. Dokumenty udostępnione przez Archiwum UJ.
2. Relacja ustna siostry, Pani Zofii Brabiec.
3. Wspomnienia własne.

PROTONATION OF THE MOLYBDATE ION IN NITRIC AND PERCHLORIC ACID SOLUTIONS

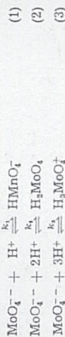
by JANINA CHOJNACKA

Department of Inorganic Chemistry, Jagiellonian University, Kraków
Metoda elektromigracji oznaczono kumulatywne stężenie równowagi trzostopowej protonacji jonu MoO_4^{2-} w roztworach HNO_3 i HClO_4 .
Осуществлено кумулятивное исследование равновесия трехступенчатой протонации иона MoO_4^{2-} в HNO_3 и HClO_4 методом электромиграции.
Cumulative equilibrium constants of the three-stage protonation of molybdate ions in HNO_3 and HClO_4 solutions were determined by the method of electromigration.

The formation of Mo(VI) -isopolyacids depends on the pH and on the concentration of molybdate ions present in the solution. Two simultaneous processes may occur here: the first seems to consist in protonation of molybdate ions and the second — depending on the concentration of molybdate ions — in their condensation. As a simplest example of such reactions we can write:

The previous paper¹ dealt with the protonation of molybdate ions in highly diluted solutions, i.e. in conditions in which the process of condensation can hardly occur. By use of the theory proposed in this paper concerning the migration of Mo(VI) -ions in diluted solutions and on the basis of experimental values obtained by the electromigration of the molybdate ion have been determined:

The results discussed in paper¹ were obtained in the case of solutions of nitric acid. In the light of the results of polarographic investigations it is probable that the same results would be obtained in protonation constants also in the case of solutions acidified with HClO_4 . In spite of the fact that neither of the acids, HNO_3 and HClO_4 , is considered able to form complexes, the polarographic measurements carried out in acidified solutions indicate that the influence exerted by these acids is different in each case.

APPLICATION OF ISOMATRIX ELECTROMIGRATION TO THE INVESTIGATION OF THE CONDENSATION OF WO_4^{2-} IONS

JANINA CHOJNACKA

Department of Inorganic Chemistry, Jagiellonian University, Kraków, Poland

(First received 1 January 1970; in revised form 1 July 1970)

Abstract—The aggregates formed on acidification of alkali tungstate solutions were studied by the new method of isomatrix electromigration solutions with WO_4^{2-} . The relation of the mobility of the anions to their condensation is discussed. In solutions of pH < 6.5 equilibrium is established very slowly. Evidence of two forms of paratungstates and three forms of metatungstates with 6, 12 and 24 atoms of tungsten in the polymers is given. There is also a polydispersed form of ϕ -metatungstate. For pH < 4 a process of depolymerization occurs. Reasons for the disagreement in the data on polytungstates are discussed.

INTRODUCTION

THE CONDENSATION processes of the WO_4^{2-} ion in solution, the formation conditions of the isopolytungstates and their structure, are very poorly characterised in spite of numerous papers [1, 2].

To study this problem a new method of isomatrix electromigration is used. It consists in a modification of the electromigration process in such a way as to enable one to explore the mobilities of different complex species without affecting the concentration of any component and without disturbing the equilibrium between the polymers in spite of their migration. A solution of tungstate was used as the supporting electrolyte and the filter paper strips forming the matrix. It had the same pH and was prepared at the same time as the sample solution studied, the only difference being that the matrix was labelled with WO_4^{2-} . Under these conditions any region of the filter matrix is constant in composition and identical with that of the sample labelled with isotope. Hence the chemical equilibria of the polymers are undisturbed although the labelled species are and become separated. Isotopic exchange is the only process which may disturb to a large extent the picture of the distribution. In the case of tungstates no signs of isotopic exchange were observed.

Studies of sodium tungstate solutions at concentrations of 0.01 M, 0.02 M and 0.05 M and pH range from 1.1 to 2.2 were carried out at a determined pH after 1, 24, 240 hr and sometimes after 4 and 6 weeks. The electromigration analyses were carried out applying Durum's technique [3] modified by the use of a hydraulic press.

1. D. L. Kepert, *Progress in Inorganic Chemistry* Vol. 4, p. 199, Albert Cotton, (1962).
2. O. Glöner, W. Holzner, W. Hölge and E. Schwarzmair, *Z. Naturf.* **20b**, 725 (1965).
3. J. Durum, *A Manual of Paper Chromatography and Paper Electrophoresis* p. 510, New York (1958).

Strony tytułowe publikacji Janiny Chojnackiej pt. *Protomation of the molybdate ion in nitric and perchloric acid solutions* („Roczniki Chemii” 39, 1965, s. 161) oraz *Application of isomatrix electromigration to the investigation of the condensation of WO_4^{2-} ions* („J. Inorg. Nucl. Chem.” 33, 1971, s. 1345)

